כי הגיעה עת לדרוש,
שהיהדות תישאר
של כולנו

בין הלכה למעשה

אתיקה מינית עבור רווקים ורווקות אורתודוקסיים

הפער בעולם היהודי בין הרצוי בהלכה למצוי בקהילה הדתית קיים בתחומים רבים, אך בולט במיוחד בתחום המיני. רווקים ורווקות בגילאי העשרים והשלושים זקוקים לקשר אינטימי כמו חבריהם הנשואים. אך דרישות ההלכה מונעות מהם דרך לגיטימית לענות על צרכיהם אלה. השיח בנושא זו אינו גלוי בחברה הדתית - דבר שמעצים את הבעיה ומגדיל את תחושת הבדידות של רווקים שנמצאים במתח הזה. במאמרי, אבקש להחזיר את הקב"ה לדיון, ולצאת מתחום ההלכתי אל המרחב הרוחני והנפשי.

בשיחות ובראיונות שניהלתי עלה מתח עמוק בין תחום האישות לתחום הדתי בחיי הרווקים. למרבה הפלא, לא תמיד היה המתח קשור לרמת שמירת ההלכה שלהם בפועל; תחושת האשמה וקיפוח המצפון חדרו כל כך עמוק למודעות שלהם עד שאי־קיום ההלכה לא הייתה מוקד העניין, ורגשות האשמה החלו מעצם המחשבה על אי־ציות להלכה. במקרים אחרים המרואיינים כן עברו על ההלכה, ולאחר שלא יכלו לעמוד בתחושת הצביעות הפסיקו לקיימה גם בתחומים אחרים; מרואיינים אחרים חוו ניכור עצמי בתחום זה או שהדחיקו את מיניותם לגמרי.

אחת הבעיות שעלתה היא התחושה כי האמירה היחידה של היהדות בנושא היא מה אסור: לגעת, לחשוב, להסתכל. תחושה זו אינה מאפשרת לרווקים ולרווקות ליצוק מהמסורת כאשר הם נמצאים בתוך חוויית ה"חטא", ויוצרת מצב קשה שבו לא קיים מענה דתי דווקא בתחום שאנשים צריכים עזרה ונחמה. מציאות זו אינה מחויבת.

ר' צדוק הכהן מלובלין רואה בחוויות החטא והתשובה, ההתרחקות וההתקרבות לקב"ה, את החוויות החשובות ביותר בחיי הדת. חוויית החטא היא הצעד הראשוני בחיי האדם, שבלעדיו בלתי אפשרי להמשיך לשלב הבא בהתפתחות. אך יתרה מזאת, גם אופיו הספציפי של החטא חשוב ומאפשר לאדם הפרטי ללמוד את תפקידו בעולם. ר' צדוק מזהה בין התחום שבו יש לאדם תשוקה לחטוא ובין התחום שבו יש לו הפוטנציאל לעשות טוב; ה"יצר" נתפס כתכונה שלמה, אשר האדם יכול לבטא אותה באופן טוב ומתוקן או בדרך של חטא.

לתפיסתו, החטא בה"א הידיעה הוא החטא המיני. ההתמקדות במין אינה מקרית; ר' צדוק היה בעל תודעה פסיכולוגית עמוקה, והכיר בתערובת התאווה וההכרח, החשק והחרדה, האובסיה והתיעוב המאפיינים את החטא המיני. דווקא מתוך הכרה זו הוא ראה את חוזק היצר המיני ואת המשיכה לחטא זה כמעידים על גדלות האדם.

כך ר' צדוק הופך את האינטואיציה הדתית המקובלת שלנו על פניה. כפי שעלה מהראיונות, האדם הדתי רגיל לחשוב כי לא רק מעשה החטא הוא שלילי, אלא עצם המשיכה אליו מעידה על חולשתו; אצל ר' צדוק המשיכה לחטא, "החשק והרצון", היא חיובית. ר' צדוק מביא את מאמר הגמרא במסכת סוכה (דף נב, ע"א): "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו", כעובדה הכרחית: לצדיקים האמיתיים יהיה תמיד יצר גדול, ועוצמת יצר הרע של האדם מעידה על הפוטנציאל שלו לטוב. לפיכך, גם חוויית התשובה שונה באופן מהותי - מתוך מודעות לכך שהיא מתקיימת רק בזכות החטא. מבט כזה מאפשר לאדם לראות את עצמו ואת הסיפור שלו בצורה אחידה, ואינו מכריח אותו לנתק חלקים גדולים וחשובים מהזהות שלו.

עבור בני אדם דתיים שחטאו ומחפשים תשובה מקיפה המאפשרת לחטא הקשר בתוך סיפור חייהם, תשובתו של ר' צדוק היא רלוונטית ומציעה תקווה. אבל לא תמיד תשובה היא התשובה. אני רוצה לטענן שאפשר לעסוק גם באתיקה של החטא עצמו. ההלכה אינה כוללת בתוכה את כל המציאות, ולפיכך גם כשהיא אוסרת כל מגע לזוג שאינו נשוי, עדיין יש להבדיל בין סוגים שונים של מגע אסור. כוונתי אינה להבדלים ברובד ההלכתי (בין חיבוק ונישוק לקיום יחסים וכו'), אלא על ההבדלים בהקשר הבין־אישי וברובד הנפשי.

ההתמקדות הבלעדית ברובד ההלכתי עלולה לעצב אנשים הכבולים בתפיסה שלפיה הדת היא הלכה בלבד. כאשר אנשים אלו סוטים ולו במעט מהדרש על פי ההלכה, כל מה שנמצא מחוץ לגדרות ההלכה נדמה להם כאותו הדבר. דרך ראייה זו סותמת בפניהם את הסיכוי לחשוב באופן קונסטרוקטיבי בשלב שלאחר החטא. ואין בידיהם אפשרות לחשוב על קבוצת גבולות ועל שיקולים אתיים בתוך החטא עצמו. חשוב להדגיש ששיקולים אתיים אלו אינם שיקולים "לכתחילה", כפי שגם תורת ר' צדוק היא ברובה תורה של בדיעבד. במציאות שבה אנו חיים, בשביל לא מעט מהרווקים הדתיים קיום חיי אישות (מלאים או חלקיים) הוא עובדה קיימת, יסודית, המכריחה אותנו להתייחס גם לעולם זה של "בדיעבד". רק כך תוכל היהדות להיות רלוונטית לאוכלוסייה גדולה זו. כמובן, יסוד זה דורש פיתוח בתחומים האישיים, הזוגיים, והקהילתיים.

יהי רצון שהציבור הרחב ייזהר בבואו לדון אחרים וילמד שכדאי ליצור שיח אמפתי נטול שיפוטיות. יהי רצון שרווקים ורווקות ילמדו את האומץ לעצור ולחשוב גם כשהם אחוזי תשוקה, ויידעו למצוא בקרבם את האומץ לבקש עזרה כשהם זקוקים לה. עלינו, בקהילה הדתית, מוטלת החובה לגלות מודעות ורגישות לבעיות היחיד. עסקנו כה רבות בבעיות הלכתיות נדירות - מתי יגיע הזמן לדבר בצורה כנה וממוקדת על המצוקה שמטרידה כעת אנשים כה רבים מבני קהילתנו ומבמותיה?

ג'ני רזנפלד

עמיתות מחקר במכון שלום הרטמן

המאמר המלא פורסם בכתב העת "דעות"